

**Peaminister
Kristen Michal
Rahandusminister
Jürgen Ligi**

Meie: 080/25.08.2025

e-mail: kristen.michal@riigikantselei.ee; jyrge.n.ligi@.ee; info@fin.ee

Eesti Toiduainetööstuse Liidu pöördumine

Lugupeetud peaminister Kristen Michal ja rahandusminister Jürgen Ligi

Eesti Toiduainetööstuse Liit (Toiduliit) pöördub Teie poole, et juhtida tähelepanu Eesti toidusektori järjest süvenevale kriisile. Eesti toidukaupade aastane hinnakasv on Euroala üks kiiremaid, nii jaekaubanduse müügitahud kui toidukaupade tootmistahud on langustrendis ja ettevõtete konkurentsivõime halvenemas. Peame hädavajalikuks, et valitsuse tasandil toimiks sisuline arutelu ja tehtaks konkreetsed otsused, mis aitaksid pidurdada toidukaupade hinnatõusu, väljuda sektoril langustrendist, kindlustada kodumaise tootmise kestlikkuse ning tagada Eesti toidujulgeoleku.

Olukorra kirjeldus

1) Perede toimetulek ja ostukäitumine. Perede ostujõud on viimase aasta jooksul küll palgakasvu toel osaliselt taastunud, ent 2025. aasta maksutõusude ja kiirenenud hinnakasvu koosmõjul reaalse netosissetuleku kasv pidurdub. Toidutoodete hinnad kasvasid juulis aastases võrdluses 9,1%.

Kaupluste vaates on tarbijad liikunud väiksema ostukorvi ja odavamate alternatiivide suunas: inimesed ostavad vähem, otsivad kampaaniahindu ja soodsamaid valikuid, milleks on enamasti kaubanduse omamärgitooted või importtoodang. Uus normaalsus on kohe aeguva toidukauba ostmine, mida müüakse alla toote omahinna.

2) Toidu hind on nelja aastaga ligi 1,5-kordistunud. Viimase nelja aasta jooksul on toidu hind Eestis hüppeliselt kasvanud – kui 2021. aasta suvel oli Eurostati järgi toidu ja mittealkohoolsete jookide hinnatase 120,5 punkti, siis 2025. aasta suveks oli see tõusnud 177,5 punktini. See tähendab, et toidukorv on kallinenud ligi poole võrra ehk umbes 47%. Teisisõnu, sama koguse toidu ostmiseks tuleb peredel täna kulutada peaaegu poole rohkem raha kui neli aastat tagasi.

3) Jaemüük toidupoodides on jätkuvalt languses. Kuigi kogu jaekaubanduse maht kerkis tänavu juunis aastavõrdluses 5%, kahanes toidukaupluste müügitahut samal ajal 4%. Toidupoodide müügitahut on langenud juba pikalt – 2024. aasta kokkuvõttes oli toidupoodide mahu langus 3% ning 2025. aasta esimesel poolaastal jätkus langus kuust kuusse.

4) Toiduainetööstuse toodang väheneb. 2025. aasta juunis kahanes toiduainete tootmine püsivhindades 5,1% võrreldes eelmise aasta juuniga. See on otsene märk sektori ärimahutude vähenemisest ja konkurentsivõime nõrgenemisest.

5) Käibemaksumäär on 1,5 aasta jooksul tõstetud kokku neli protsendipunkti.

Käibemaksu standardmäär on tõusnud viimase pooleteise aastaga 20%-lt 24%-le, mis tähendab ligi 20% suhtelist kasvu. Maksutõus on suurendanud tarbijate ostukorvi hinda ning vähendanud tootjate ja töötlejate konkurentsivõimet. Toiduliit tegi Vabariigi Valitsusele ettepaneku jätta käibemaksu tõus toidukaupadele rakendamata, kuid seda ei võetud arvesse. Käibemaksu tõus ei kajastu üksnes maksutõusule vastavas hinnalisas. Erinevad meedias kajastust saanud hinnaseired näitavad, et paljude toidukaupade hinnad tõusid tegelikult märksa rohkem, kohati isegi kümme korda enam, kui uus määr ette nägi. See viitab, et maksutõusu varjus on toimunud täiendav hinnatõus. Nii suureneb perede koormus oluliselt enam, kui maksupoliitika üksinda seletaks.

6) Kodumaise eelistus ja positsioon kauplustes. Eesti Konjunktuuriinstituudi uuringu järgi on põhitoiduainetest 59% kohalikud tooted. Sama uuring näitab, et paljudes kaubagruppides on imporditud tooted odavamad, mis soodustab kodumaise toodangu asendumist odavama impordiga ja kaubanduse omamärgitoodetega.

7) Importkauba osakaal kasvab, kodumaine kaotab turuosa. Toidukaupade import kasvas tänavu esimeses kvartalis möödunud aasta sama ajaga võrreldes 7%. See tähendab, et üha suurem osa Eesti kaupluste riulitel olevast toidust on sisse toodud välismaalt, samal ajal kui Eesti päritolu toodete osakaal ekspordis pigem kahaneb.

Imporditud toidukaupade osakaal kaupluste sortimendis ja müügis on viimastel aastatel järjepidevalt kasvanud. Kui 2021. aastal moodustasid imporditavad toiduõlid juba 93%, kaerahelbed 84% ja kala 77% kogu sortimendist, siis sarnane kasvutrend on toimunud ka juustu, kohupiima, jäätise ja linnuliha puhul. Viimastel aastatel on selgelt näha tendentsi, et odavamad importtooted paigutatakse kaupluseriilulitel tarbija silmade kõrgusele, samas kui kodumaised tooted nihutatakse kõrvale või jäetakse sootuks sortimendist välja. Selline praktika vähendab kodumaiste toodete nähtavust ja turuosa ning soodustab odava impordi eelistamist. Ka Eesti Konjunktuuriinstituudi ülevaade näitab, et välismaise päritoluga tavatoodete osakaal riulitel suureneb jätkuvalt, mis tähendab, et kodumaised tooted kaotavad järjest turuosa ja nähtavust. See kinnitab, et odavam import tõrjub kodumaist toodangut Eesti polettidelt ning ohustab meie toidutootmise kestlikkust ja toidujulgeolekut.

8) Tootmiseks vajalike sisendhindade kiire kasv: FAO toiduhinnaindeks tõusis 2025. aasta juulis aastases võrdluses 7,6%. Eesti toiduainetööstuse toorainelepingud on suurel määral seotud maailmaturu hindadega, mistõttu kanduvad globaalsed hinnamuutused kiiresti kohalikku omahinda. Käesoleval aastal süvendavad hinnasurve Aafrika seakatku puhangutest tulenev sealiha pakkumislünk, Euroopas valitsev põud ning Eesti vihmane suvi, mis halvendavad teravilja ja avamaaköögivilja kättesaadavust ja kvaliteeti. Põhjamaadest oluliselt kõrgem elektrihinna tase kasvatab energiakomponenti omahinnas ja kõrgest inflatsioonist tulenev palgasurve suurendab tööjõukulu osakaalu. Sellises olukorras on tööstus tarneahela nõrgimas positsioonis: sisendkulud kasvavad, samal ajal kui jaekettide hinnasurve piirab kulude ülekandmist tarbijahindadesse, surudes alla kasumlikkust ja investeerimisvõimet.

Toidu käibemaksu alandamine vajab analüüsi ja tõsiseltvõetavat diskussiooni

Toidukaupade hinnad püsivad tõusutrendis ning nende alanemiseks puuduvad täna nähtavad positiivsed mõjutegurid. Seni tehtud maksutõusud on jõudnud toidukaupade lõpphinda ning ka edasine maksukoormus kandub paratamatult tarbijale. Hinnatõus suurendab tarbijate kalduvust eelistada odavamat importkaupa, mille tulemusel vähenevad kodumaiste tootjate tootmismahud, halveneb ettevõtete konkurentsivõime ning seatakse ohtu Eesti toidutootmise jätkusuutlikkusele.

Toiduliit toetab põhimõtteliselt kõiki samme, mis aitavad toidukaupade hindu allapoole tuua. Kui selleks osutub käibemaksu alandamine, on Toiduliit seisukohal, et meede peab olema **ühtne ja kehtima kõigile kaubagruppidele**, et vältida turumoonutusi ja halduskoormuse kasvu.

Käibemaksu alandamise üle otsustamine toidukaupadele eeldab põhjalikku ja läbipaistvat mõjuanalüüsi. Seni pole sellist analüüsi esitatud, mistõttu käib avalikus ruumis kohalike omavalitsuste valimiste eelne vastukäiv numbrite loopimine, mitte sisuline arutelu. Niisugune olukord vähendab usaldusväärsust ja jätab mulje, et valitsus väldib teemat ega püüa leida reaalselt toimivat lahendust. Ometi ei saa toidusektor jääda pelgalt poliitiliste vaidluste pantvangiks.

Toiduliit ootab, et Vabariigi Valitsus ei piirduks kõrvaltvaataja rolliga ega seaks kahtluse alla arutelu vajalikkust, vaid koostaks laiapõhjalise ja läbipaistva mõjuanalüüsi toiduainete käibemaksu alandamise mõjust tarbijahindadele ja riigi eelarvele, esitaks nägemuse eelarvepuudujäägi katteallikate ning seiremehhanismi rakendamise kohta, mis aitab tagada, et võimalik maksumäära muudatus peegelduks tarbijahindades ja et see mõju püsiks kogu käibemaksu alandamise perioodi vältel.

Toiduliit ei toeta lähenemist, kus käibemaksu alandamisele järgneks uute maksude kehtestamine või muude maksude tõstmine, mis kokkuvõttes jõuab ikkagi toiduainete lõpphinda ja nullib meetme eesmärgi.

Toiduliit ootab valitsuselt konstruktiivset dialoogi ja reaalseid lahendusi, mis toetavad Eesti toidukaupade kättesaadavust, sektori jätkusuutlikkust ja perede toimetulekut. Vajame poliitikapaketti, mis pidurdab hinnatõusu, stabiliseerib tootmismahud ja parandab omamaise toidu konkurentsitingimusi.

Lugupidamisega

Sirje Potisepp

Juhataja

/allkirjastatud digitaalselt/